

OOSTVLAAMSCH E

Z A N T E N

Mededelingen van de Bond
der Oostvlaamse Folkloristen en van de
Dienst voor Folkloristische Opzoekingen

37^e Jaargang
Nr. 2 - 1962
Maart - April

DRUK. V/H AD. HOSTE, N. V
GENT

UITGAVEN VAN DE BOND

Zijn te verkrijgen op het Sekretariaat, Oscar De Gruyterstraat, 36, Gent :

1. **Oostvlaamsche Zanten**, 11^e, 15^e, 20^e jg. (Jaarboek), 21^e, 22^e, 23^e, 24^e, 25^e, 26^e, 27^e, 28^e, 29^e, 30^e, 31^e, 33^e, 34^e, 35^e en 36^e jg. tegen 100 F. Van de andere jgg. zijn nog enkele losse nummers te verkrijgen tegen 20 F per nummer.
2. **Herdenkingsalbum Alf. De Cock**. (Uitverkocht).
3. **Het Stroodekkersbedrijf**, door Cl. Trefois (Uitverkocht).
4. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs : 10 F.
5. **Lodewijk De Vriese, Bio- en Bibliographische studie**. (Uitverkocht).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevrouw L. Bataille-Hiel. Prijs : 50 F gewone uitgave.
7. **De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
8. **Register op Celis Gabr. : Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. Olbrechts. Prijs : 12 F.
9. **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
10. **De Tinnepotgieterij te Gent**, door Julien Boes. (Uitverkocht).
11. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs : 36 F.
12. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile Andelhof. Prijs : 14 F.
13. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. Vermeulen. (Uitverkocht).
14. **Galerij van Gentsche Typen**, door Emile Andelhof. (Uitverkocht).
15. **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es, en anderen. (Uitverkocht).
16. **Waasch Sagenboek**, door F. Van Es. Prijs : 70 F (65 F voor de leden).
17. **Jaarboek 1945 van de Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs : 100 F.
18. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. Andelhof. Prijs : 12,50 F.
19. **Folklore en Onderwijs**, door Lod. Hoste. Prijs : 7,50 F.
20. **August Hendrickx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. De Coster. Prijs : 15 F.
21. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. Van Es. Prijs : 15 F.
22. **De Wetterse Reuzen**, door Marcel Daem. Prijs : 15 F. (Uitverkocht).
23. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr G. De Meyer. Prijs : 15 F.
24. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. Lievevrouw-Coopman. Prijs : 25 F (15 F voor de leden).
25. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. Van Es. Prijs : 30 F **Idem II (Jg. XXVI-Jg. XXXV)**, door F. Van Es. Prijs : 25 Fr.
26. **Spelen mijner Jeugd**, door L. Lievevrouw. Prijs : 50 F.
27. **De Levende Folklore van het Gewest Balegem**, door M. Broeckhove. Prijs : 40 F.
28. **Weerkundige Volkskalender voor het Vlaamse Land**, door M. Broeckhove. Prijs : 180 F (140 F voor de leden).
29. **Devotie tot de Heilige Donatus**, door M. Broeckhove. Prijs : 80 F.
30. **Doods-, Begrafenis - en Rouwgebruiken in het Arrondissement Dendermonde**, door J. Pieters. Prijs : 75 F. (55 F. voor de leden).
31. **Het Volksleven te Wieze. 1900-1950**, door J. Van Haver. Prijs : 80 F. (60 F. voor de leden).

Het bedrag der bestelling is vooraf te storten op postrekening Nr 969.46, Bond Oostvl. Folkloristen, Gent.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Folkloristen. Jaarlijkse bijdrage : 100 F.
Ereleden : 250 F. Buitenland : 125 F.

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

MEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN EN VAN DE DIENST VOOR
FOLKLORISTISCHE OPZOEKINGEN

Vereniging zonder winstbejag

Sekretariaat van de Bond :
M. Broeckhove,
Oscar De Gruyterstraat, 36, Gent
Alle stortingen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redaktie van Oostvl. Zanten :
J. BOES
Abrahamstraat, 13, Gent.
M. DAEM &
R. VAN DER LINDEN

HULDE en DANK

aan de Heer Fernand Van Es

door de drie Bestuurslichamen die steeds het leven van de Bond, het Tijdschrift en het Museum in stand houden en waarin hij zonder onderbreking een markante en overwegende rol gespeeld heeft

Geachte Erevoorzitter,
Waarde Vriend,

Het bericht dat gebiedende familieomstandigheden U onvoorwaardelijk noopten elke bedrijvigheid als Oostvlaams Folklorist zonder uitstel stop te zetten had voor eenieder de uitwerking van een ijskoud stortbad. Niettegenstaande onze ontgoocheling aanzagen we Uw uitgesproken wens als een heilig gebod, of liever als de kracht van een wet die men stipt en met ijver dient uit te voeren. We beseffen maar al te goed in welke mate we Uw persoon, Uw leiding, Uw medewerking en Uw eruditie zullen moeten missen. Lange lijsten data die als zovele mijlpalen in Uw bedrijvig leven zouden kunnen geplaatst worden, zullen we niet in herinnering brengen. Er weze alleen onderstreept dat een resem van meer dan vijfendertig jaren van ononderbroken bezigheid de activiteit kenmerken die U aanvankelijk als sekretaris-penningmeester, vervol-

gens als bestuurslid en als voorzitter van de Bond, en gelijktijdig als redakteur of als hoofdredakteur van het Blad, en daarnaast als deskundig lid van de Museumkommissie. aan de dag gelegd hebt en ongetwijfeld nog aan de dag zoude gelegd hebben moest het niets ontziend noodlot het niet anders beslist hebben.

Die aktiviteit geschiedde heel vaak vooraan op het podium van het schouwtoneel maar kwam in een nog veel grotere mate tot uiting ver weg achter de schermen : daar waar het nieuwsgierig oog en het luisterend oor van de toeschouwer geen toegang plegen te krijgen.

Vooraan op het podium : Is het voor al diegenen die het weten kunnen geen gebiedende plicht eraan te herinneren dat U, het na te volgen voorbeeld gevend, als een der allereersten — en der besten — een door het Alfons De Cockfonds uitgeschreven prijsvraag met sukses beantwoordde. Inderdaad, nauwelijks twee jaar na het uitschrijven van de prijsvraag (1942) kon het WAASCH SAGENBOEK kant en klaar geleverd worden. En verder, was U het niet die dat tijdrovend, maar och zo ondankbaar benediktijnerwerk in de zethaak toverde : de voor iedere aktieve en zoekende folklorist zo onmisbare **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten** die op twee tijdstippen van de pers kwamen : het eerste deel (1926-1950) in 1951 en het tweede deel (1951-1960) in 1961. Wie anders dan U zal ons ten gepasten tijde op het derde deel vergasten? Eveneens aan Uw pen dankten we niet minder dan vijftientwintig afleveringen van **Oostvlaamse Folkloristische Bibliografie** : onuitputtelijke mijnen van kennis die eenieder naar waarde weet te schatten. Zal ook die traditie voortgezet worden? Van podium gesproken, hoeveel dozijnen keren was U niet de man op de rechte plaats om op de maandelijks vergaderingen de spreker aan het auditorium voor te stellen? Zo entoesiast was U in regel dat U niet zelden de voordrachtgever het gras voor de voeten wegmaaide, wat een minder ervaren jongmens wel eens de schrik om het hart deed slaan. En wat te getuigen van de rol die U op de jaarlijkse bijeenkomsten zo sympatiek en gewetensvol placht te spelen. Als geen ander verstond U de kunst waardering te tonen voor het werk van anderen en deze ervoor te danken.

Achter de schermen : Alleen diegenen die met U en naast U geijverd hebben voor de groei en de bloei van het Triumviraat Bond-Blad-Museum zijn in staat zich te realiseren wat een massa energie door U geleverd werd. Doch niet alleen Uw werkkraft had U veil voor het heil van de zaak, als het erop aan kwam op

een meer materiële manier de handen uit de mouwen te steken stond U steeds op de eerste rij om op eeuwig stilzwijgen een te teringachtige kas wat nieuw bloed in te spuiten. Vooral dit gebeurde achter de schermen.

**Geachte Erevoorzitter,
Waarde Vriend,**

Vijfendertig jaren is een lange spanne tijds. Een hele generatie of wellicht nog meer. Zolang hebt U een massa werkkraft, tijd en nog veel meer voor de Folkloristische Zaak besteed. Slechts weinigen is het gegeven geweest dat geluk te mogen smaken, want vergeet niet dat men geen hand nodig heeft om diegenen op te tellen die als pioniers van de allereerste minuut met U onze Zaak boven de doopvont hebben gehouden.

U hebt ons een grote leemte maar tevens een schone herinnering achtergelaten.

Bond der Oostvlaamse Folkloristen
Redactie van Oostvlaamsche Zanten
Kommissie van het Museum voor Folklore.

M. v. W.

Personalia

Konservator J. Boes, Ridder in de Kroonorde.

De heer Julien Boes, konservator van het Folkloremuseum en hoofdredakteur van ons tijdschrift « Oostvlaamsche Zanten », werd op 22 januari tot Ridder in de Kroonorde benoemd.

Hartelijk gefeliciteerd !

M.D.

* * *

Bestuurslid Dr. H. Nowé, gedeckoreerd.

De heer Dr. H. Nowé, ere-konservator a/het Stedelijk Archief en medebestuurslid van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen werd bevorderd tot Officier in de Leopold II-Orde.

Beste gelukwensen !

M.D.

* * *

De heer R. Haeserijn doktoreert.

De heer René Haeserijn, ons lid en verdienstelijk medewerker aan ons tijdschrift, behaalde door het verdedigen van zijn proefschrift « De namen van de personen uit Dietse gebieden die in het - Liber Inventarius - (Anno 1281) van de Gentse Sint-Pietersabdij voorkomen » de graad van doctor in de letteren en wijsbegeerte, groep : Germaanse Filologie.

Wij bieden de heer Haeserijn onze vurigste gelukwensen aan, bij het verkrijgen van zijn graad en wegens de belangrijke naamkundige studie die hij zo glansrijk verdedigde.

R. v. d. L.

Huldebetoon Prof. emer. Dr. P. De Keyser.

Een dankwoord.

Prof. emer. Dr. P. De Keyser dankt vrienden en kennissen voor de hulde die hem gebracht werd ter gelegenheid van zijn emeritaat, van zijn aanstelling als lid van de Koninklijke Vlaamse Akademie voor Taal- en Letterkunde en het bereiken van zijn zeventigste verjaardag.

Ook onze leden worden in zijn dankwoord betrokken.

De redaktieraad wil de tolk zijn van zijn ere-voorzitter en publiceert volgaarne het gedicht dankwoord van de gevierde.

HERMAN VERBAERE

OTIUM

We zwommen in een zee van tijd
En doken door de hoogste golven,
We streden fel een levensstrijd
Onder golf en zorgen schier bedolven.

We tuurden naar het verre duin
Door rode avondzon beschenen,
We droomden van een vredestuin
Achter 't weegezing der loksirenen.

Adieu dan, zee en land der jeugd,
De tijd van rust is blijkbaar aangebroken,
Schep vreugd voortaan in 't dadeloos geneugt
In vreedzaam zelfgepeins gedoken.

Hebt dank, o Vrienden, voor uw wens
Van voortgesponnen werkzaamheden,
Niet ik ervan bepaal de grens,
Maar 't leven en zijn onzekerheden.

Des breng ik 't U, in dit Envooi,
o Rederijk Prince, du fond du cueur,
Met blokken bont dit leven tooi
Tot 't bittere eind: Repos ailleurs!

PAUL DE KEYSER

Een Straatzanger uit Wetteren

Een Herberg in Zottegem.

Er bestaat gevaar, dat men maanden- of jarenlang speurt en spoort om een bepaalde persoon te ontdekken; een tikje kans brengt u met hem op het onverwachts in kontakt. Dit geschiedde op zondag twintig januari, in de Egmontstede, toen de straatzanger Caesar Brackman uit Wetteren er helcmaal onvoorzien in een herberg trad, alwaar een expositie van de Boliaanse artiest Manuel Iturri doorging. Het kunstminnend publiek werd er plots vergast op een leuk nieuwjaarslied.

Caesar Brackman stond daar. Een zanger op klompen. Hij bezit geen schoenen, maar hij bezit een vrij mooie stem. 's Morgens is hij met de trein vertrokken uit Wetteren, stapte over in Melle om in de loop van de voormiddag en 's noens in de herbergen van Zottegem te zingen.

Hij heeft de leeftijd van vierenvijftig jaar, woont in de stad, beroemd door de jaarlijkse aankomst van de Ronde van Vlaanderen en reist de hele provincie Oost-Vlaanderen rond.

Een Jaarprogramma.

Caesar past zich aan volgens de seizoenen. Hij trekt met de trein en op zijn blokken, elf maanden, naar steden en gemeenten. De almanak van Snoek verstrekt hem ieder jaar de gepaste en vereiste inlichtingen: de kermissen en ommegangen, jaarmarkten en bedevaarten.

Een straatzanger moet noodzakelijkerwijze over een repertorium beschikken. Dit is vanzelfsprekend het geval met Caesar Brackman.

In de maand januari brengt hij een nieuwjaarslied. Hier volgt het:

Ach, lieve burgers altemaal,
Dat jaar ons' vreugd zal geven!
En dat de werkman van dees' jaar
Meer werk zou'n hebben om te leven!
Dat wens ekik met hart en ziel
En God moog mij aanhoren,
Dat elke mens in zijn stiel
Mocht werken als tevoren.
Dat wens ekik u altemaal
Een gelukkig Nieuwejaar!

De maand februari levert dikwijls gure dagen en vlagen. Dan rust Caesar uit van zijn trekken en reizen. De maand maart brengt de eerste kermissen en werkelijk belangrijke beganknissen; april en mei schenken gemakkelijk zonnige dagen. Dan is Caesar regelmatig op de baan en zingt hij zijn lied: De Waterval.

Zwervend door Zweden, langs bos en langs meren
Voerde mijn pad overal (bovenal)
In mijn herinnering zie ik steeds weerom
Die trotse waterval!
Waterval flonkrend als vloeibaar kristal
Tussen het groen der bomen;
Schuimend, bruisend in trotse val

Wil ik naar u toekomen
Jij gaf mijn leven een vlag romantiek
'k hoorde in 't ruisen de mooiste muziek
Waterval tronend hoog boven het dal
'k wil naar u wederkomen . . .

De zomermaanden juni, juli en augustus begeeft onze zanger zich op weg met het zeer gekende lied: De Spaanse Vluchteling.

Na de zomer brengt hij een mengsel van zijn beide liederen en zingt een stroofje, én van de Waterval én van de Spaanse Vluchteling.

1. Nooit heb ik een mens of een dier iets misdaan
'k Deed altijd goed.
Nu is mijn land plots in opstand gegaan
Overal stroomt bloed.
Al wat ik bezat ben ik kwijt
Niemand weet hoe ik lijd.

Refrein: Ik zwerf verlaten hier langs de straten
'k Kan leven hoor welk droevig ding
Niets wat me spaarde een hel is d'aarde
Zie me aan arme Spaanse vluchteling.

2. Zie nacht op nacht bommen vallen op straat
Angstkreteet weerklinkt
Vuur, moordend staal en het wreed resultaat
Dood en vernield.
Niemand op aard beseft
Hoe zwaar het lot ons treft.
3. 'k Heb luid geschreeuwd, 'k heb geweend en gezocht
't Hielp niet o neen
Doodangst nabij ben 'k mijn land uitgevlucht
Maar 'k bleef alleen
Elk die mijn liefde had
Rust ginds ver weg in 't graf.

December, de laatste maand, wordt de « sterremaand » en wordt Caesar « sterrezanger ». Hij haalt de ster uit de hoek, de vijfpuntige ster, waarin evenveel glazen bolletjes glanzen en glinsteren en trekt van dorp tot dorp, van gemeente tot stad.

* * *

Caesar is een welbespraakt man. Hij vertelt graag en gretig. Maar hij beschikt over weinig tijd, want de herbergen en de klanten wachten op hem. Hij verklaart, dat hij naar de meeste gemeenten in onze provincie gaat, alle dagen, bij schoon en ongunstig weer, om eerlijk zijn boot (1) te verdienen, voor de bonheur en de vriendschap van de andere mensen. De schoonste ontvangsten boekt hij in de lokaliteiten Aalst, Ronse, Zottegem, ook op de jaarmarkt te Sint-Lievens-Houtem.

Caesar is straatzanger sinds zijn zeventien jaar, begaf zich op weg met de fiets of de trein, trok van huis tot huis, van winkel tot herberg; sinds ettelijke jaren zingt hij alleen op straat en in de herberg.

Een Familie van Zwervers.

Caesar Brackman wordt door zijn bekenden met de bijnaam Koerke Ratte aangesproken. Hij stamt uit een familie van Wetterse typen (2).

Van moeder's kant heeft hij het bloed van Pier de Poerloper (P. Claus) in zijn aderen. Zijn grootvader bracht een groot deel van zijn jeugdjaren door in het leger als « remplacant » tegen 1-600 F per diensttermijn. In 't burgerleven teruggekeerd, kent hij 12 stielen en 13 ongelukken. Na lossen te zijn geweest en stoker op de eerste stoomtram (rond de jaren 1890) begint Pier voor eigen rekening te werken als « zeerloper », en krijgt zo de naam Pier de Poerloper. Hij was ook zeer handig in het zwepen, in de volkstaal « tjakken » genoemd. Zijn demonstraties op de hoeken van de straten lieten hem toe een centje te verdienen.

Van vader's kant erfde de Wetterse straatzanger van zijn grootvader, Caesar Tantoetel (Caesar Brackman) het leurders- en trekkersbloed. Daarbij kreeg hij nog de naam Caesar ten geschenke van zijn peter Caesar Tantoetel (3) als een blijvend aandenken.

De figuur van de zanger Caesar Brackman past uitstekend in de galerij van Wetterse typen.

Ontmoet je hem ergens, beste lezer, op een kermis, of in een herberg, schenk en gun hem een milde vergoeding, want het zwerven zit hem in het bloed en het zingen zit hem in het hart; zulke mensen kennen we niet, of niet veel meer, die zingen voor het geluk en de vriendschap van de andere mensen.

Renaat van der Linden.

(2) De galerij van Wetterse typen werd smaakvol geportretteerd door de Wetteraar Armand van Durme, onder de pseudoniem Jef Maantjes in het plaatselijk week- en zondagblad De Schelde. Wij waarderen ten zeerste zijn zanten in pittoreske Wetterse stijl.

(3) Het woord *tantoetel* komt in de Wetterse volkstaal voor in de betekenis van *aardig gekleed* zijn (hoertig, grappig). *Kijk eens hoe hij daar aangetantoeteld loopt!* Wetende dat de vroegere leurders hun koopwaren gewoonlijk op het lichaam droegen, waren ze ook *aardig aangetantoeteld*. Ligt hier soms de oorsprong van de bijnaam « tantoetel » van de leurders-familie Brackman?

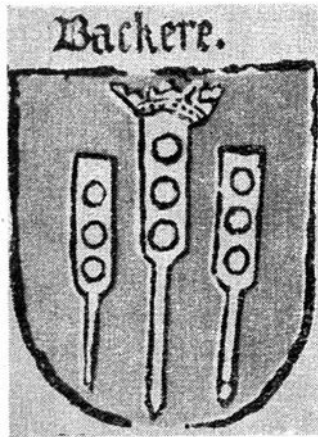
Realia : Naam : Caesar Brackman. Adres : Eminkstraat, 13. Burgerl. stand : gehuwd en vader van een kind van negen jaar. Beroep : straatzanger, sinds 31 jaar.

(1) boot = boterham.

Dienst voor Folkloristische Opzoekingen

Bijdrage tot de Studie van de
Middeleeuwse Ambachten en Neringen

De Gentse Bakkers

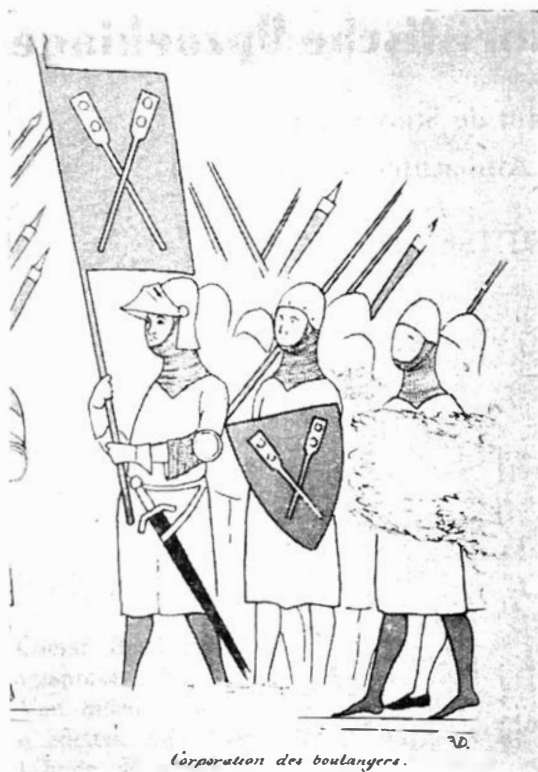

I. DE VERENIGING.

Een bijdrage tot de studie van de Gentse middeleeuwse ambachten en neringen biedt de mogelijkheid om de vele facetten te belichten van de menselijke bedrijvigheid. Men belandt op het terrein van de ekonomie, de sociologie; en voor een grondiger uitdiepen van het onderwerp wordt van de auteur nog gevergd : de kennis van het beroep zelf om de betekenis van de ambachtelijke termen te begrijpen en te verklaren.

In deze bijdrage beperken we ons tot de mededeling van enkele volkskundige aspecten die het leven van de ambachtsman schetsen in zijn korporatief milieu. De gegevens die wij verwerkt hebben in de bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse bakkersnering zijn geput uit oorspronkelijke dokumenten die we raadpleegden in het Stedelijk Archief te Gent.

De nering van de bakkers behoort tot de groep van de Kleine Ambachten. Ze bekleedt — na de beenhouwers — de tweede plaats in de reeks van de erkende korporaties⁽¹⁾.

Gentse Leugemete — Muurschildering

Een juiste datum opgeven van het ontstaan van de nering is niet mogelijk. Een eerste kennismaking met de figuratieve voorstelling van het ambacht stippen we aan in het muurschilderij van de Gentse Leugemete, te dateren in de 14^e eeuw. Het wapenschild van de bakkers staat op een banier afgebeeld. Vanaf het jaar 1360 zijn de namen der dekenen bekend.

Voor de 15^e eeuw beschikken we over meer gegevens om ons een idee te vormen over de bestuurlijke inrichting van de nering. Deze is samengesteld uit een deken, een aantal gezworenen, de knape en de vrijmeestersbakkers.

De deken

Het mandaat van deken is zeer belangrijk wegens zijn invloed en wegens zijn gezag. Onrechtstreeks is hij betrokken in het stadsbestuur; als afgevaardigde van de nering heeft hij het recht deel te nemen aan het kiezen van een opperdeken. Aan de inhoud van een ordonnantie van het jaar 1417⁽²⁾ ontleen we volgende gegevens die een duidelijk beeld geven van de rol die de deken te vervullen heeft. Eens de termijn van zijn mandaat verstreken, is hij niet herkiesbaar, hij moet drie jaar wachten alvorens zijn kandidatuur te kunnen hernieuwen. Gedurende deze wachttijd

(1) Te Gent bestond het Grote Ambacht (wevers en volders) en het Kleine Ambacht, bestaande uit 57 ambachten in 1336 en 59 ambachten in 1356. In 1445 bedraagt dit aantal 53. De Karolijnse Koncessie, in 1540, bracht een grondige hervorming in het korporatief stelsel. Het aantal erkende korporaties werd tot 21 herleid, groeperend in elk ambacht de aanverwante beroepen.

(2) Serie 156/1. Register van Wysdommen, f° 57. 1417.

mag hij geen gezworene zijn. Voor zijn functie ontvangt hij een jaargeld. In het jaar 1459 ontvangt de deken de som van 2 ponden 4 sch. gr. als jaargeld⁽³⁾. In voorgenoemde beslissing van de Keure lezen we een omstandige beschrijving van de aard der uitgaven en de bedragen die hiervoor voorzien zijn. Nadat de deken de eed heeft afgelegd in het Schepenhuis van de Keure is hij verantwoordelijk voor de volgende uitgaven.

Het geven van vergoedingen en fooien : voor de baljuw van het Vleeshuis, voor de serganten en de boden van het Schepenhuis, voor de knape van de nering op Kerstavond. Betaling van de kosten voor het kaarslicht in de St.-Aubertuskapel, de goddelijke diensten in deze kapel op St.-Aubertusdag en -avond, vijf missen die door de kapelaan om de 14 dagen gecelebreerd worden. Bekostiging van de aankoop van zijn waardigheidsmantel, « deken heycke » genoemd, alsmede een bedrag voor het aankopen van anderhalve elle laken voor de deken die afgetreden is, alsook voor een « capproen » — kledingsstuk — voor de persoon die de pacht van de koeken heeft. Voor feestvieringen, maaltijden en feestgebruiken worden sommen besteed aan : het verteer gemaakt door « den gheselscape van der selver neringhe » op Onnozele Kinderendag, Drie Koningendag, Halfvasten, Beloken Pasen, O.-L.-Vrouwdag voor koeken en broden, St.-Gillisdag en op het patroonsfeest van de nering, St.-Aubertusdag. Wanneer de bakkerslêden geen maaltijd houden op St.-Gillisdag moet de deken de voorziene 2 ponden niet uitgeven. Het bedrag ervan wordt van zijn jaarwedde afgehouden.

De gezworenen

Naast de deken vervullen de gezworenen een belangrijke rol in het bestuur en in het toezicht van de nering. Ze zijn er toe gemachtigd op te treden namens de nering. In de ordonnantie van 1417 wordt hun taak omschreven. Ze kiezen de deken en leggen hiervoor de eed af. Aangesteld zijnde voor een termijn van 2 jaren moeten ze twee jaren wachten alvorens herkiesbaar te zijn voor hun mandaat. In 1459 is het bestuur van de nering — gewoonlijk « eed » genoemd — samengesteld uit een deken en zeven gezworenen. Onder deze wordt door de deken een gezworene aangesteld als huismeester. Na de Karolijnse Koncessie — in 1546 — worden diepgaande wijzigingen doorgevoerd in de samenstelling van het bestuur der nering. De eed bestaat uit een deken, twee

(3) Serie 301/45. Register der Keure, Deel I, f° 76, Akt. 16.4.1459.

gezworenen, twee proefmeesters, een armemeester en zeven ouderlingen⁽⁴⁾.

De functie van gezworene als « waardeerder » bestaat in het houden van toezicht over de toepassing van het reglement der nering⁽⁵⁾. Als waardeerder is hij een beëdigd ambtenaar en stelt hij de overtredingen vast. De eedaflegging staat als volgt geformuleerd⁽⁶⁾ :

« *Dat zweerdij warderers te zijne van den broode binnen der stede van Ghendt, datte zijn rechtveerdich ghewichte te ghevene, coopere ende vercoopere tzijne te gheven, tselve te doen backen up zijn ghewichte van vier miten⁽⁷⁾ daer onder ende boven naer advenante, end elck van dien zijn speciaele weerde zijnde, ende voorts al te doene dat goede warderers sculdich zijn ende behooren te doene. Alzo moet U God helpen ende alle zijn heleghe ».*

De knape

Een derde personage die we thans onder de loupe nemen is de knape. Hij wordt belast met al de karweien van de nering. We kunnen hem best vergelijken met een bode. Een gedeelte van zijn bedrijvigheid wordt in de ordonnantie van 1459 omschreven. Ze houdt hoofdzakelijk verband met zijn diensten die hij verleent in het bakkershuis, ten bate van de behoeftigen.

De vrijmeesters

Tenslotte belanden we bij de leden van de nering, genoemd vrije bakkers, waardoor ze zich onderscheiden van hun stielgenoten, de onvrije-bakkers, ambachtslui die niet opgenomen zijn in het korporatief stelsel, en dus niet de titel van « meester » in het ambacht kunnen dragen.

De namen van de vrijmeesters worden in het Register der Nering ingeschreven. Het vrijmeesterschap bekomt men hetzij door ge-

(4) Serie 158/6. Register der Bakkers. Resolutieboek. Hierin vinden we de namen terug van hooftman, gheswoornen ende huysmeester, mitsgaders deses ghecommitteerde mannen van de neerynghe van de backers » aanvangend in 1671, eindigend in 1791.

(5) Serie 158/4. Ordonnantie van de Neringhe, gedateerd 7. januari 1541.

(6) Serie 93/7. Register G, f° 293 verso, Den eed van den ghezwoornen vanden backers.

(7) Miten betekent 1° benaming ener kleine koperen munt « een mijt », waarde 1/3 penning; 2° het woord « mite » is ook op te vatten als eenheid. Mittebrood : broodje van ene myt. Middelnederlandsch Woordenboek, Verwijs en Verdam, 4^e Dl, 1899, blz. 1762-1763.

boorte, als zoon van een vrijmeester⁽⁸⁾, hetzij langs de weg van het leerstelsel : leerjongen, gezelschap, meester.

De leerjongen

Om tot het meesterschap te geraken is de beroepsopleiding noodzakelijk. De eerste opleiding is die van leerjongen. De leerovereenkomst staat geboekt wanneer bijzondere voorwaarden voorzien zijn met betrekking tot zijn opleiding, zijn onderhoud en zijn opvoeding. Zulks is meestal het geval voor leerjongens die onder voogdij geplaatst zijn, bijv. wezen; vandaar dat deze akten geregistreerd worden in de Registers van de Keure of in de Wezenboeken (Staten van Goed). Voor wat de bakkers betreft, vonden we een leerovereenkomst daterend van de 14^e eeuw⁽⁹⁾. De inhoud ervan luidt als volgt :

« *Kenlic zij allen lieden dat Katheline Inghels Ghiselbrechts Stroepers weduwe heeft ghenomen te houdene Hannekine Tuclande, Jhan Tuckeland sone, eenen termijn van V jaren durende met V lb gr. onghemindert, en dies sal Katheline vors. Hannekine Tuckellande gheven zinen sustinantie van ate, van drancke, van cleederen, van cousen, van scoen, wijllijn ende lijnnijn, wel ende tamelic, ende da ertoe hem leeren ofte doen leeren dambacht van den backer ende oec ter scolē doen gaen... smeesters scolgelt moeten de vriende betalen. Act. 2.6.1381* ».

De gewone weg die een leerjongen-bakker volgt voor zijn beroepsopleiding is de inschrijving in het Register van de Nering. De leertijd van de leerling bij een vrije-bakker was gewoonlijk drie jaar. Over de inschrijving van deze leerknechten is nog bewaard : het Boeck der Leerknechten van de Neiringhe der Backers in Ghendt, A^o 1757⁽¹⁰⁾. Wij noteren hieruit : « Dit ingevolghē van het naer der Reglement ende Ordonnantie politique, verleent ten Jaere 1701, nopende de leerknechten deser neiringhe, synde te bevinden ende geannexseert in den auden boeck van de voornomde Leer-knechten ».

(8) Serie 156/1. Register van Wijsdommen. f° 73. Act. 3 Juli 1422. Tussen de deken der bakkers, en bij name genoemd een der leden, Heinric van Hoestrem vrije-bakker, is een geschil ontstaan nopens de erkenning van de zoon als vrijmeester bakker. De vader legt de bewijzen voor, verklarend dat zijn zoon sinds vele jaren — als zoon van een vrijmeester — in het Register opgetekend staat. De Schepenen van de Keure beslissen de zoon tot het ambacht toe te laten en te erkennen als vrijmeester.

(9) Serie 330/7. Staten van Goed, f° 36, Act. 2 juni 1381.

(10) Serie 158/9. Boek der Leerknechten. f° 2, 3 en 6 verso, A^o 1757.

« Op den 31 januari 1758 soo bringt
« heeft voldaan over Cornelis Wielant voor leerknegt
sijn twee jaeren » Jan Baptiste De Meester, f^r Pieter
om te doen sijne twee leerjaeren »

De vermelding « heeft voldaan » in de rand van het boek geno-
teerd, is de bevestiging dat de leerjongen zijn leertijd heeft volein-
digd. Naar het einde toe van de 18^e eeuw is er geen sprake meer
van het aantal leerjaren, algemeen wordt de uitdrukking gebruikt
« om te doen sijne vrije leerjaren ».

Opden xxviiijsten April 1693 heeft Jan Tryaelda, f^r
Jaspart ghecocht den vrydom vande neerijnghe vande
backers deser Stede van Ghendt, als heuversten J^{or} Jan
Jaecques Peeters jeghens Pauwels vande Martcle ende
Adriaen Naessens gheswoornen der selver neerynghe ende
dat voor de somme van ses Carolus guldenen inghevolghe
vande Concessie Caroline deser Stede ende heeft ghedaen
de behoorelycke preuve daertoestaende ten overstaen van
Frauseys de Puis ende Jaecques van Aelst als preufmeesters
midtsghaders Jan de Man als huysmeester. Toorconden daetse
ut sapra.

Noël van den driessche
Pieter de Somere
Jan Van Overbecke deken

J. J. Pieters Pauwels van de Moortelen
Adryaen Naessens
J. v. Aclst
Jan de Man
Jacques Leducq 1693
Jan de loddere
Yaspaert Schollaert
Franches de Schepper
Gillis van den Steene
Pieter Clijncke
Cornelis Rijckaert als Cnape

[illegible]

Francisco de Sique

Gandolodden

4 n p n e t / f o d e n e

Junco cinereus

silivany stone

71502 04/10/20

Principis ~~Reichs~~ des Chape

De gezel

Na de volbrachte leertijd wordt de leerjongen gezel. Hij is een geschoolde kracht, die in de sociale en ekonomische evolutie niet altijd een benijdenswaardige plaats bekleedt. Zijn betrachting is ook meester in het ambacht te worden.

De meester

Na gezel te zijn geweest, mag hij zich aanbieden voor het meesterschap in het beroep. Voor het jaar 1623 is ons bekend, dat « niemand en vermach te doen syne preuve ten sy vrij poorter synde ende twee jaere ghewoont te hebben met eenen vrijmeester »⁽¹¹⁾. In het bijzijn van de gezworenen der nering wordt het meesterwerk afgewerkt. De proef bestaat uit volgende bewerkingen : een deeg gereedmaken en de hitte van de oven beoordelen. Voor het inschieten met de pale is een grote vaardigheid vereist. De broden moesten zo geschikt worden dat het ene brood het andere brood niet aanraakt en al de broden samen de vorm van een schild vertonen. Nadien wordt het brood uit de oven gehaald, en het baksel gekeurd door de gezworenen. Als aanvullende proef moet de kandidaat-meester beschuit en andere soorten klein brood gereedmaken en bakken. Wordt het proefstuk goed bevonden, dan wordt de gezel als meester-bakker erkend⁽¹²⁾. Zijn aansluiting bij de nering bezorgde hem de titel van vrijmeester-bakker.

Bij zijn opneming in de nering schenkt de nieuwe meester twee zilveren schalen en een inkomgeld aan de nering. Tijdens de 15^e eeuw betalen de meesters 20 sch. gr. als een geldelijke tegemoetkoming aan de deken en gezworenen voor het aanschaffen van de waardigheidsmantel, en voor het bekostigen van de maaltijd. Waren er meer dan drie nieuwe meesters per jaar dan wordt dit bedrag gestort in de kas van de nering, met behoud van de maaltijd⁽¹³⁾. Gedurende de 16^e eeuw is de bijdrage : drie zilveren kroezen waarvan de boord en de voet versierd zijn met de wapens van de nering. Deze voorwerpen moesten aan de nering geleverd worden binnen het jaar van de aanvaarding als meester in de vereniging⁽¹⁴⁾.

Het vrijdom van de nering wordt door een akte bevestigd. Twee voorbeelden van dergelijke koopbrieven, daterend van de 17e en 18e eeuw vonden we in het archief terug⁽¹⁵⁾.

(11) Serie 158/5. Ordonnantieboek 1542-1702, f° 34.

(12) L. MINARD — VAN HOOREBEKE, Description de méreaux et autres objets anciens des gildes et corps de métiers, Gand, 1877, blz. 96.

(13) Serie 301/45. Deel I, f° 76. Akt. 16.4.1459. Het archief van de bakkersrekeningen (Serie 158) laat toe na te gaan hoeveel meesters jaarlijks toetraden tot de nering.

(14) Serie 301/76. Register der Keure, f° 56 verso. Akt. 29 dec. 1519.

(15) Serie 158/18. Bakkerskoopbrieven. 1693-1717.

De reglementering voor het uitoefenen van het beroep heeft in de loop der eeuwen veel wijzigingen ondergaan, en dit naar gelang de economische en sociale omstandigheden. Ordonnantiën, vonnissen, voorgeboden en wetten geven ons een nauwkeurig idee over : de aankoop van graan, het gewicht van het brood, de prijs van het graan en het brood, de verkoop binnen en buiten de stad, de verhoudingen tussen vrije en onvrije bakkers, geschillen met andere neringen over de verkoop van brood of aanverwante produkten. Uit dit overvloedig materiaal citeren we enkele voorbeelden.

1383. Geschil tussen de bakkersnering en enkele lieden die in de stad gekomen zijn om brood te verkopen op het Veerleplein. De schepenen vinden daar geen bezwaar in, mits de verkopers brood uitstallen van 4 en 8 miten, en hun bijdrage betaalden — elk volgens zijn vermogen — in de onkosten van het oorlogvoeren⁽¹⁶⁾.

1383. Een geschil tussen de nering en de familieleden en vrienden van een leerjongen, Janne Bruninc, nopens de onkosten van onderhoud die de nering gedurende twee jaren betaalde voor de leergast. De schepenen van de Keure besluiten dat de nering haar goede zorgen mag blijven voortbesteden aan de Bruninc⁽¹⁷⁾.

1402. Geschil tussen de nering der bakkers en de « crudeniers » nopens het loon voor het bakken van « coucken »⁽¹⁸⁾.

1416. Verboden aan de « lijfcouckebackers » « dicke lijfcoucken » te bakken.

Verboden brood uit te voeren om voort te verkopen⁽¹⁹⁾.

De uitvoerders van brood worden « utvarers » genoemd. Deze benaming is bij de Gentse bakkers bewaard gebleven in de betekenis van « brood uitvaren », d.w.z. bestelling aan huis.

1583. Verboden aan de bakkers « wit brood, eierkoeken, causse-lynghen, wafels, vollaerden, vlaen en diergelijke te baken » noch groot noch klein⁽²⁰⁾.

1602. Om de prijs van het brood vast te stellen zullen de keurders rekening houden met het stijgen en dalen van de prijs van het graan.

Nadat de keurders de prijs zullen vastgesteld hebben, zullen ze deze schriftelijk doen kennen aan de knape van de nering, die op zijn beurt de leden van de nering van de prijswijziging moet verwittigen.

(16) Serie 301/9. Register der Keure, f° 30^v, Akt. 7 aug. 1383.

(17) Serie 301/9. Register der Keure, f° 19^v, Akt. 16 maart 1383.

(18) Serie 156/1. Register der Wijsdommen, f° 46¹, 15 april 1402.

(19) Voorgeboden. 1416, 23-10, f° 58.

(20) Voorgeboden. F. F., 1583, 3-11, f° 40^v.

Het huisbakbrood moet in deeg 28 loden wegen.

Het is ook verboden wit of vensterbrood te bakken of te verkopen tegen hogere prijs dan van een stuiver, halve stuiver en een « oortken »⁽²¹⁾.

1805. Tijdens het Franse Regime verschijnt een zeer uitgebreid reglement. In 15 artikelen wordt opgesomd wat de bakker te doen en te laten heeft. Hieruit citeren wij een tweetal artikelen. De prijs en het gewicht van het brood worden om de 14 dagen vastgesteld. De vreemde bakkers mogen alle dagen — uitgezonderd de zondag — brood verkopen op het Veerleplein⁽²²⁾.

Voor een grondige studie bieden de « Ordonnantie van de neringhe, 7 januari 1541 »⁽²³⁾ het « Ordonnantie » van 1542-1702⁽²⁴⁾, en het « Resolutieboek » 1671-1791⁽²⁵⁾ rijke bronnen om de bestaande reglementering verder uit te diepen en te kommentariëren. Deze tijdsperiode van de 16^e tot de 18^e eeuw is voor de geschiedenis van bijzonder belang omdat we in deze reglementering de strijd meemaken van de nering om haar behoud te handhaven.

De sankties

Na een woordje te hebben geschreven over de reglementering vinden we het passend er de sankties aan toe te voegen. Het niet naleven van de voorschriften wordt bestraft met geldboeten. Wanneer iemand afwezig is op de vergadering, « eed » genoemd in de middeleeuwen, wordt hij met een geldstraf beboet. In de Gentse volkstaal is het woord « boeten-eeid » nog bewaard gebleven in de betekenis van bestuursvergadering.

Naast de geldboeten bekleden de verplichte bedevaarten een plaats om de misdadige bakker te bestraffen. Deze straffen worden uitgesproken bij vonnis van de Keure. Meestal geldt het hier gevallen van beledigingen of aanslagen op personen die tot de nering behoren. Zo wordt in het jaar 1362 veroordeeld: « Jan Steenmaer, in de eere Gods ende van de ambachte van den backers » om te doen « sine pelegrimage te Sente Matthijs » te Trier in Duitsland. Er wordt nog aan toegevoegd, dat hij terug ter bedevaart zal gestuurd worden « te Onzer Vrouwen te Avignon, ter ere van den ambachte » als hij in herhaling hervalt van het begane misdrijf⁽²⁶⁾.

(21) Voorgeboden. H. H. 1602, 3-4, f° 74.

(22) Modern Archief, Bakkers, W 2. In deze kافت bevindt zich een gedrukt boekje met het Reglement, samengevat in 15 artikelen. De titel is « Uyttrek uyt den Register der processen-verbaal », Gedrukt « A Gand chez J. Begijn, imprimeur de la Mairie ».

(23) Serie 158/4. cf voetnota 5.

(24) Serie 158/5. cf voetnota 11.

(25) Serie 158/6. cf voetnota 4.

(26) Serie 156/1. Register der Wijsdommen. f° 20¹. Akt. 1362.

Een typisch staaltje van de gestrengheid waarmede opgetreden wordt is welsprekend door volgend vonnis. Voor verscheidene beledigingen en slagen toegebracht aan leden van de nering wordt Zegher- Diet-Al- Doet veroordeeld tot vier bedevaarten, namelijk naar St.-Franciskus te Assisië, naar O.-L.-Vrouw te Avignon, naar St.-Mechiels int Watre te Atrecht en naar het H. Bloed te Wisenaken⁽²⁷⁾. De boeteling moet bij zijn terugkeer de bewijzen voorleggen dat hij ter plaatse geweest is.

De eigendom van de nering

De nering der bakkers heeft ook bezittingen, huizen en renten. Zo weten we, dat Willem van Artevelde — in het jaar 1374 — zijn huis gelegen over de Leie, afstaat aan de nering van de bakkers⁽²⁸⁾. In 1377 is er spraak over een huis toebehorende aan de nering der bakkers, gelegen op de Coernaert waarin Goesin Borluut gestorven was⁽²⁹⁾.

Het godshuis der nering onderhoudt noodlijdende personen. Twee huismeesters⁽³⁰⁾ worden met het beheer belast. Eén van deze huismeesters wordt gekozen door de deken onder de gezworenen; de andere huismeester wordt gekozen onder de leden der nering door het bestuur en de leden gezamenlijk. Alleen de personen die behoeftig waren en verarmd door de nering worden ondersteund, voor zover ze «vrij ende onbelast zijn van vrouwenpersonen, bij huwelicke ofte andersind». In de 17e eeuw wordt maar één huismeester meer aangesteld⁽³¹⁾.

De knape van de nering heeft ten opzichte van de armen die in het bakkerhuis verblijven, zekere verplichtingen inzake betalingen, leveringen en dienstbetoon. Hij moet zorgen voor het levensonderhoud der behoeftigen door het aankopen van graan, erwten, bonen, en het nodige drinkgerij : kannen en kroezen. Tevens moet hij instaan voor het wassen — of doen wassen — van het lijnwaad.

De nering bezit een kapel in de St.-Janskerk (thans de St.-Baafskatedraal) waarin de H. Aubertus, patroon der bakkers, vereerd werd. De kapel was afgesloten met een traliewerk opgevat naar het model van de kapel Joos Vijdt. Ter versiering wordt aan Ghijselbrecht van Merloot opdracht gegeven een schilderij te maken

(27) Serie 156/1. Register der Wijsdommen. f° 83. Akt. 5 febr. 1445.

(28) Serie 301/4. Register der Keure. f° 35 verso, Akt. 9 juni 1374.

(29) Serie 301/6. idem, f° 6 verso, Akt. 21 sept. 1377.

(30) Serie 301/45. cf voetnota 3.

(31) Serie 158/6. cf voetnota 4.

waarvan de « patroen » of de voorstelling door beide partijen besproken wordt⁽³²⁾.

In 1623 wordt deze kapel met haar inhoud afgestaan aan bisschop Triest.

In 1731 wordt door de meesterbeeldhouwer Pieter François Der Kinderen een nieuw beeld van de H. Aubertus gemaakt, tevens wordt het oude beeld — dat zich in de katedraal bevindt — door voornoemd kunstenaar herschilderd⁽³³⁾. In 1760 wordt door de nering een uitgave geboekt voor meester beeldhouwer J. Heyndrickx voor het herstellen van het beeld van St.-Aubertus⁽³⁴⁾.

Bestuur en leden zijn steeds verenigd in leed en vreugd. Bij het afsterven van een lid wordt een baarkleed gebruikt waarop een schild wordt gelegd met het wapen van de nering. Vanaf 1711 wordt de « pelle » gebruikt voor het celebreren van de dertigdaagse missen, zowel voor de leden als voor hun huisvrouwen.

De nering heeft ook speciale attenties voor het stadsbestuur. Op Witte Donderdag wordt Spaanse wijn gestuurd en negen dozijnen « crakelingen »⁽³⁵⁾.

De feesten

Aan feestvieren en feestvertoon is er in de loop van de geschiedenis geen gebrek geweest. Wij citeerden reeds de bijeenkomsten waarop gemeenschappelijk vergaderd, gegeten... en vermoedelijk ook gedronken werd. Processies en ommegangen zijn zinnebeeldige kleurrijke stoeten waarin de stadsmagistratuur en de neringen vertegenwoordigd zijn, en naar oud gebruik was de rangorde van de neringen protokollair vastgesteld voor het Kleine Ambacht.

Zeer in het bijzonder vestigen we hier de aandacht op een volkskundig aspekt van de feestviering, namelijk de ommegang met het hert. Zonder op een verder onderzoek te willen ingaan,

(32) Serie 301/59. Register der Keure, f° 166, Akt. 4 mei 1487, « belooft te makene, leverne ende stellene een tafele met zulcken weercke als de patroen daer of tusschen partien an beede syden ghemaect... belooft te doen ende stellene in de cappelle van der vors. neeringhe binnen Sint Janskercke ».

(33) Serie 158/16. Bakkersrekeningen, 1730-1731, f° 14, « Aen Pieter Francois Der Kinderen meester beeldhouwer, ... maken en leveren van en nieuw beeld van de heyligen Aubertus, patroon der nering. Voor het afdoen van 't oude beeld in de cathedrale kerk van St. Baafs in de capelle van de nering, met het verven en pollysten van het selve beeld. »

(34) Serie 158/17. Bakkersrekeningen, 1759-1760, f° 17 verso, « Meester J. Heynderickx meester beelthouder der stad voor het repareren van de patroon dezer nering staende in de kercke van St. Baefs. »

(35) Serie 158/15. Bakkersrekening, 1698, f° 3 verso. Serie 158/17, idem 1757-58, f° 12v, « Item betaelt aen myn edele heeren den hooghbailliu in Redemptie van eenen gouden Leeuw die de neeringhe hem jaerlijcx gewoon es te levren, een pondt 5 sch grooten sterck ghelt. »

durven we veronderstellen, dat het diermotief « het hert » tot een sympathiegebruik kan behoren. Het hert immers is nauw verbonden met de legenden van St.-Gillis. In de voorgaande bladzijden hebben we er op gewezen dat ook St.-Gillis door de bakkers gevierd werd, en ze St.-Aubertus als hun beschermpatroon beschouwden.

Tijdens de ommegangen neemt de nering de opdracht op zich om het hert te versieren. Diverse uitgaven door de nering bekostigd vinden we terug in de uitgaven : « tversieren ende paereren van de beeste van den hert, omgegaen hebbende in de processie van de eerwaerde paters Augustijnen »⁽³⁶⁾. Tijdens de 18^e eeuw verschijnt het hert meermaals op het voorplan.

1716. In de kavalkade van Zijne Keizerlijke Majesteit, met dragers, dansers, tamboers en vijfelaars⁽³⁷⁾.

1728. Tijdens de ommegang op 29 en 30 september en 1 oktober « den hert mitsgaeders differente pacxkens cantillie⁽³⁸⁾, groote en cleene spiegelkens, saeye linten ende bekleedens, den parasol, de draghers, tuymelaers tambour ende phijffeleere met meer andere noodzaeckelijkheden daertoe ghebruikt »⁽³⁹⁾.

1767. Tijdens de jubileumviering der 700^e verjaardag van de heiligverklaring van St.-Macharius, patroon tegen de pest, verzoekt het stadsbestuur « om te willen pareren eene beeste van eere in de cavalcade ofte ommeganc » Te oordelen naar de rekeningen schijnt de bekostiging van deze triomfwagen een zware lastpost te zijn geweest voor de kas der nering⁽⁴⁰⁾.

Onafscheidbaar van de traditionele processies en ommegangen zijn de toortsen en de vane. Dat beide voorwerpen meermaals moesten hernieuwd of herschilderd worden, laat ons toe te veronderstellen, dat ze na de feestvieringen niet altijd gaaf en ongeschonden in de koffers van de nering werden teruggebracht.

Voor de 18^e eeuw citeren we enkele namen van meesters die voor de nering gewerkt hebben, hetzij als beeldhouwer, hetzij als schil-

(36) Serie 158/15. Bakkersrekening, f° 7^v en 8.

(37) Serie 158/16. Bakkersrekening, f° 13^v en 14.

(38) De betekenis van het woord hebben we niet kunnen achterhalen.

(39) Serie 158/16. Bakkersrekening, f° 10, 10 verso en 11.

(40) Serie 158/17. Bakkersrekeningen, 1766-67, f° 6; 1770, f° 18.

der : Antonius Sauvage⁽⁴¹⁾, François Der Kinderen⁽⁴²⁾, Ghijselbrecht Manilius en Pieter Lacourt⁽⁴³⁾, J. Fr. Heyndrickx⁽⁴⁴⁾ en P. F. Maes aan wie het schilderen en vergulden van de nieuwe standaard in 1778 wordt toevertrouwd⁽⁴⁵⁾.

Zo zien we dan in de ommegangen een bonte wemeling van kleuren. Statievol trekken voorbij: de deken der nering getooid met zijn waardigheidsstekens, de gezworenen, knape en leden gehuld in hun wijde mantels. Hun klederen dragen het wapen der nering, drie broden op elk der drie gouden palen op een veld van rood. Schoorvoetend volgt de wiegende standaard met het processiebeeld van de patroonsheilige, St.-Aubertus. De heilige wordt vergezeld van zijn trouwe discipelen, de meester-bakkers, de gezellen, de leerknappen. Vier sterke gezellen als bonkige pijlers dragen vanen en vergulde toortsen in lederen kokers. De toortsen zijn kunstig gebeeldhouwde taferelen met zinnebeeldige voorstellingen uit het bakkersberoep. Een paar gezellen en leerknechten lopen heen en weer met tinnen kannen en kroezen in de hand. Afwisselend gaan ze van drager tot drager om de dorstige kelen te lessen. Mooie middeleeuwse vroomheid en zotternij! En zie, daar komt «de beeste». Een mooi gemaakte hert opgesmukt met kleine en grote spiegelkes, zijden gekleurde linten, rinkelende belletjes brengen een feestklank in het spel van licht en kleur. Zijn komst wordt aangekondigd door trommelgeroffel. Dwaze grappenmakers duikelen op en neer, voor en na «de beeste» terwijl de fluitspeler een lustig deuntje blaast. Het is een dag van weelde, een dag van rijkdom in het armoedig bestaan van kijkers die het schouwspel bewonderen.

In die stemming van kleur en klank zagen we voor het laatst in onze verbeelding de nering der bakkers. Rijk aan vormen, rijk aan inhoud hebben we dit beeld ontleend aan het gulden boek van haar aloude geschiedenis.

(41) Serie 158/16. Bakkersrekeningen 1707, f° 3 verso. « Voor het repareren en schoonmaken van de toortsen ».

(42) Serie 158/16. Bakkersrekening 1730, f° 14 en 14 verso. cf voetnota 33.

(43) Serie 158/17. Bakkersrekening 1732, f° 11. « Ghijselbrecht Manilius, meester beeldhouwer en Pieter de Lacourt, schilder, over het repareren en vergulden van de toortsen. »

(44) Serie 158/17, Bakkersrekening, 1758, f° 11 verso; 1959, f° 17 verso.

(45) Serie 158/17. Bakkersrekeningen 1777, f° 23; f° 24.

II. HET LEVEN EN HET WERK VAN DE GENTSE BAKKER.

Een uitgebreide bibliografie over brood- en gebakvormen bewijst voldoende, dat de culinaire folklore in al haar uitingen menigmaal bestudeerd werd⁽⁴⁶⁾. In deze beknopte bijdrage beogen we een kijkje te nemen in het leven en het werk van de Gentse bakker, zoals het dag-in en dag-uit voorbijgaat. Vroegere jaren was de leuze « De klant is koning » niet gekend, wat niet wil zeggen dat deze slogan niet werd toegepast. Het volksleven gesteund op jaren tradities bepaalt in de loop van de seizoenen wat er nodig en wat er niet nodig is. De Gentse bakkers houden nog folkloristische gebruiken in ere waarvan de oorsprong herinnert aan middeleeuwse gewoonten en die thans stilaan aan het verdwijnen zijn. De ge-

Gents Patacon — Gent. Museum voor Folklore.

(46) Voor de bijdragen in Oostvlaamse Zanten raadplege men « Inhoudstafel op Oostvlaamse Zanten » I-XXV (1926-1950) door F. Van ES; idem Jaargang XXVI-XXXV (1951-1960) door F. Van Es.

vens die we verzameld en gekommentarieerd hebben, zijn ontleend aan een onderzoek ter plaatse. We mogen schrijven, dat de ingewonnen inlichtingen gezant werden bij beroepslui die het wel en wee van het ambacht en de nering grondig kennen.

De jaarkrans. Rond nieuwjaar

De rol die de bakker op nieuwjaarsdag vervult is de inzet van een reeks gebruiken die wijzen op de gebondenheid van het sociale leven waarvan de familie het uitgangspunt is. Op nieuwjaar zorgt de bakker voor eierbrood, mastellen en boterkoeken, die gegeten worden in een gezellige familieatmosfeer. Zeer sporadisch vindt men nog de « nieuwjaren » of nieuwjaarskoeken. Deze rechthoekige of ruitvormige peperkoeken met suiker gegarnierd dragen in het midden een « schildeken ». De studie dezer schildekens verdiende de bijzondere aandacht van de heer J. Pieters in « Patacons of Schildekens onzer Nieuwjaarskoeken »⁽⁴⁷⁾. Onder de titel, maaksel van Gent, vermeldt hij de naam van Franciscus Ludovicus **Merlé**, geboren te Gent in 1873 en aldaar overleden in 1930. Woonachtig in de Abeelstraat is hij de laatste schildekensmaker te Gent geweest, en meteen een der laatsten in het Vlaamse land. **Merlé** maakte zelf zijn vormen. Ze getuigen van een technische vaardigheid in het modelleren. Enkele voorbeelden hiervan, veelkleurig geschilderd in volkse trant, zijn bewaard in het Museum voor Folklore te Gent en verdienen hun plaats in de studie van de Gentse volkskunst.

Op dertienavond — 5 januari — bracht men in sommige maatschappijen het « tulbandbrood » op tafel. De bakker had in het brood een amandel gebakken. Hij die het stuk kreeg, waarin de amandel zat, werd tot koning van het gezelschap uitgeroepen.

Op Driekoningen bestond het gebruik aan de klanten « een nieuwjaar » te geven. Gewoonlijk was deze attentie ten opzichte van de klant een eierbrood. In de klandizie wordt een onderscheid gemaakt tussen goede en slechte klanten van handgifte. De goede klanten zijn de inzet voor een goede ontvangst. De slechte klanten voorspellen mindere verkoop, ze worden « tweedens besteld » als er nog iemand anders in de winkel staat. Met de eerste handgifte werd een kruisteken gemaakt in het vooruitzicht die dag « goed zijn brood te zullen verdienen ».

(47) J. PIETERS, De Patacons of Schildekens op onze Nieuwjaarskoeken, *Ars Folklorica Belgica*, onder leiding van Prof. Dr. P. de Keyser, De Sikkel, Antwerpen, 1949, blz. 107.

De vastendagen van Aswoensdag en Goede Vrijdag waren de dagen voor de verkoop van kaneelmastellen en van krakelingen. Op die dagen mocht geen vlees gegeten worden en de bakkers hielden daar rekening mede. De krakelingen waren mastellen met een gaatje in « waar de boter uitgelopen was».

Over de viering van Sinter-Greef, de Graaf van Half Vasten, is er in de herinnering van onze beroepslui niets meer overgebleven. De kindervriend, St.-Niklaas, heeft hem op het achterplan verdrongen. Over de viering van dit feest vinden we een getrouwvol beeld in het schilderij van de Nederlandse meester Jan Steen, daterend uit de 17^e eeuw. De reproductie van het schilderij vindt men nog terug op beschuitdozen of op nieuwjaarskalenders.

Ter gelegenheid van de Gentse foor, gehouden op halfvasten, waren de Gentse mokken een geliefkoosde versnapering voor de Gentenaar en voor de vreemdeling. Dit Gentse gebak is buiten de stadsgrenzen zo populair geworden, dat de bijnaam « stroppen » soms door de welluidende naam van « Gentse mokken » vervangen wordt. Een echte Gentenaar stoort zich daar niet aan, hij vindt die mokken zo hard als het kei-koppig optreden van de Gentse poorters in de geschiedenis. De volkszeg is : « Gentse mokken! Kunt ge ze niet bijten, ge moet ze maar lokken! ».

Het lekkerkoek-kappen was een geliefkoosd volksspel op de Gentse foor. Met een houten bijl moesten de liefhebbers trachten een stuk peperkoek door te kappen in één hak. Kenners van het vak hebben ons toevertrouwd, dat men schuins moest kappen om « prijs te winnen ». Een tafereeltje « peperkoek

kappen» wordt heel pittig afebeeld op een houtgravure van de 18e eeuw, getiteld « De Boerenkermis»⁽⁴⁸⁾.

In het geschiedkundig gedeelte hebben we de aandacht gevestigd op het rondgaan met het hert. In de serie houtgravures bewaard in

het Museum, menen we van dit gebruik een spoor gevonden te hebben in « Den Ghendtschen Om-meganck » onder de titel « N Hert ». De plaat toont ons het hert, waarop een man gezeten is, schijnbaar een soort Turk, met achteraan een parasol. Dit stemt enigszins overeen met onze vorige beschrijving.

Zoals in alle beroepen kenden de bakkers de knepen om de bakkersgasten te verzenden op 1 april. De bakkerstaal heeft haar eigen verzendings-terminologie om de gast weg te sturen met het verzoek « de beschuitschaaf ne keer te laten bezigen » of « de deeghandschoenen » te gaan halen bij een kollega-bakker.

Pasen was weer een hoogdag voor de verkoop in de winkel. Het « koekebrood » vond gretig een weg naar de huizen der burgerij. Min gegoede lieden stelden zich tevreden met een « krentenbrood ». Tijdens de XVe eeuw was beloken Pasen bij de Gentse bakkers een dag van gemeenschappelijk vermaak zoals de Onnozele Kinderendag en de Dertienavond. De deken der nering moest gedeeltelijk de onkosten van dit verteer betalen.

Sint-Antonius en Sinte-Godelieve

Het feest van Sint-Antonius van Padua (13 juni) mogen wij niet onverlet laten voorbijgaan zonder een woordje te schrijven over het « Sint-Antoniusbrood ». Dit gebruik, brood te offeren, zou oorspronkelijk te Toulon in Frankrijk ontstaan zijn op het einde van de XIXe eeuw. In het klooster van de Paters Minderbroeders, Oude Houtlei te Gent, is het offeren van brood in zwang gebleven. Men doet een belofte een bepaald aantal broden te geven aan de armen,

(48) Gent, Museum voor Folklore. Vander Haeghenfonds.

indien de wens in vervulling gaat. Ook te Sint-Amandsberg in de H. Hartkerk hebben we gezien, dat er broden aan Sint-Antonius geofferd worden ten behoeve van de armen.

In de winkel van de bakker speelt de populaire heilige ook een rol. Zijn beeldje, geplaatst boven de voordeur of ergens op een broodschab, wordt met zijn aangezicht omgekeerd als de zaken niet goed marcheren. Zodra er beternis komt, mag de H. Antonius « terug gezien worden ».

De H. Godelieve, gevierd op 6 juli, biedt ons de gelegenheid om door Haar voorspraak geholpen te worden door het eten van « Godelievekoeken ». Na haar te hebben vereerd in de kapel van het Klein Begijnhof, Lange Violettenstraat, koopt men nu nog Godelieve-koeken en draagt men deze mee naar huis.

Sint-Nikolaas en Sint-Huibrecht

Tijdens een pestepidemie te Gent, in 1634, werden de mensen die in de omtrek der Abdij der Augustijnen woonden van de vreselijke ziekte gevrijwaard door het eten van gewijde broodjes. Het wijden van broodjes geschiedt nu nog in het klooster, waar de H. Nikolaas van Tolentijn op zeer bijzondere wijze vereerd wordt ter bevrijding van besmettelijke ziekten van mens en vee.

Ook te Ekkergem was een volksbedevaart bekend ter ere van St.-Fiacre, broodjes werden gegeven voor de genezing van kinderen⁽⁴⁹⁾. Dit gebruik bestaat thans niet meer.

Het gebruik van Sint-Huibrechtsbrood te eten is vrij algemeen gebleven. Vóór de eerste mis trok vroeger de bakker met zijn brood en mastellen naar de kerk. Vóór de mis werd het brood gewijd. In het kerkportaal verkocht hij aan de kerkbezoekers de hoeveelheid brood en mastellen die ze verlangden. Thans wordt het Huibrechtsbrood in de winkel aangekocht om genuttigd te worden door mensen en dieren. Toen op zekere keer een klant bij een bakker terugkwam om te vragen of hij wel zeker was dat de broodjes gewijd waren, antwoordde deze bevestigend: « Ik peis het wel, dat ze gewijd zijn, want niemand is komen reklameren dat hij razend geworden is. »

Sint-Niklaas, de grote kindervriend, was voor onze bakkers een zeer goede klant. De brood- en koekemannen, zoals ze te Gent genoemd worden, genoten veel bijval. Van anatomie en proporties was er weinig spraak, de rudimentaire vorm van de broodman werd met een stokje op zijn paardje gestoken. Meer bekend gebleven zijn de spekuulasmannen, in Gentse bakkerstaal « pere » en

(49) G. CELIS, Het Gentse Volksleven, Gent, 1924, blz. 98.

Spekulaasman « Sint-Niklaas »
 foto : Ed. Barbaix. — Cliché : « Onze Dekenijen » 16e jg., n° 1, 1962
 illustratie uit een belangrijk artikel, getiteld
St-NIKLAAS EN DE SPECULAASMANNEN door A. Cornelis.

« mere » genoemd. Het Folkloremuseum te Gent heeft van deze gebakvormen een belangrijke kollektie. Speciaal vestigen we de aandacht op de vormen in gebakken aarde, daterend uit midden der XIXe eeuw, herkomstig van P. F. De Moor te Gent. Het zijn echte kunstwerkjes van het pottenbakkersambacht.

Sint-Aubertus en Sint-Gillis

Sinds vele eeuwen is de H. Aubertus de patroon der Gentse bakkers. In de Sint-Janskerk (St.-Baafskatedraal) werd hij in de kapel der nering biezonder vereerd. Voor de XVe eeuw zijn ons daarover enkele biezonderheden bekend die wij in het geschiedkundig overzicht reeds vermeld hebben. Tot in 1633 bewaarden de bakkers hun kapel in de huidige katedraal; nu heet men ze de Bisschop Triestkapel.

Te oordelen naar de inhoud van bestaande dokumenten uit de XVe eeuw werd Sint-Gillis te Gent ook vereerd door de Gentse bakkers. Op zijn feestdag werd een gemeenschappelijke maaltijd gehouden met de deken der nering en de andere dekens, alsmede met « de goede lieden van derzelter neringhe ». De volksdevotie te Gent tot Sint-Gillis is niet blijven bestaan zoals, die nog bekend is in sommige bedevaartplaatsen waar zijn broodjes geofferd worden. Waarschijnlijk is dit toe te schrijven aan zijn patroonschap te Gent van de lederbewerkende beroepen waarvan het traditioneel karakter zich niet wist te handhaven, zoals in het bakkersberoep.

Heden bevindt zich de kapel van Sint-Aubertus aan de Oude Houtlei, beter bekend als Poortakker. Oorspronkelijk was dit de plaats waar zich het Begijnhof van Sint-Aubertus bevond. Het beeldje van Sint-Aubertus geplaatst in een nis boven de ingang deur der kapel is de enige herinnering aan de patroonheilige.

De bakkersmesdag, zoals het patroonsfeest genoemd wordt door de Gentse bakkers, wordt nog druk gevierd. De klanten zijn verwittigd dat de winkel zal gesloten zijn op die dag. De traditionele mis en maaltijd worden in ere gehouden. Bestaande misbruiken werden door het bestuur der vereniging uitgeroeid, zodat ook hier mag gezegd worden dat bakkersmesdag de stempel draagt van een goede standing.

Rond kerstdag

Met kerstdag geraken we terug op het terrein van folkloristische gebruiken die ten huidige dage bij onze beroepsmensen niet bekend bleven. De huidige generatie herinnert zich niets meer in verband met vroegere kerstgebruiken. Alleen het hete-brood blazen

op klaasdag en kerstdag bleef als herinnering bewaard. Dit motief met de leuze « Arbeid, Orde en Tucht » prijkt op het schild der huidige bakkersvereniging. Het gebruik bestond in het blazen op

De hetebroodblazer

Gent. Museum voor Folklore

een hoorn van in de vroege morgen om de huismoeders te verwittigen dat de hete-koecken mochten afgehaald worden, want deze moesten warm gegeten worden. Op een der houtgravures, waarover wij reeds schreven, wordt ook een tafereeltje voorbehouden in de Boere-Kermis voor « Eete Panne Koecken ». Het woord « hete-koeke » is in de Gentse volkstaal populair gebleven.

Van het traditionele kersten nieuwjaarsgebak, behorend tot de kerstcyclus, bleef alleen de naam « volaard » bewaard. Het heeft niets gemeens met een volksgebruik, maar is een soort bakkersbeschuit gemaakt voor zieken

en herstellende kinderen waaraan men die naam gegeven heeft. De huidige kerstblokken werden slechts na de eerste wereldoorlog algemeen verspreid. Mogelijk staan we hier voor een gebruik, dat mét de kerstboom-in-de-huiskring bij het volk ingeburgerd werd. Sommige kerstblokken dragen in het midden een « petit Jésus » in roze suiker. Alleen de bakkers die tijdens hun beroep in Wallonië of in West-Vlaanderen gewerkt hadden, kenden de naam van de petitjésus te Gent.

Zo komen wij op het einde van onze jaarkring met een volksliedje dat nog volks gebleven is onder de Gentse bakkers :

't Was op enen nieuwjaaravond,
de bakker sloeg zijn wijf
al mee die hete pale
zo deerlijk op haar lijf.

Wat zullen we de bakker geven
al voor zijnen nieuwenjaar?
En kindje in de wiege
met rost gekrulde haar
Hoe zullen we dat kindeken heten?
Pol, Pol, Pol,
Geef het ne schup in zijn h..

Typische gebruiken bij geboorte, doop of huwelijk vallen er weinig aan te stippen. Tijdens familiefeesten werd er vooral koekebrood gegeten. Bij sterfgeval kunnen we vermelden «de fondatiën» zoals het volk dat noemt. De erfgenamen van de overledene schonken brood aan de armen op de dag der begrafenis en op het jaargetijde. Het is ons bekend, dat aan de doodbrief een «broodbon» gehecht werd.

De benamingen en de bereiding van brood- en gebakvormen is een terrein waarop vele folkloristen reeds gegrasduind hebben. Voor Gent noteerden we de volgende benamingen :

Appeltaarten, boerkens, brood, konfituurtaarten, donder en bliksem, eierbrood, godelievebroodjes, grendels, hetekoeken, kapkoek, knuisten, koekebrood, koeke mannen, krakeling, krentenbrood, kusten, lekkerkoek, makrons, mastellen, mastelui, mikados (mikados, mikados, twee voor nen kluit, ge kunt er niet op bijten of uw tanden vallen uit), mokken, nieuwjaars, noten en ringen, peperkoek, peperbollen, pistolets, ringskens, roggebrood, schietspoelen, spekulaus, sint-Huibrechtsbrood, wittebrood.

Twee stenen broden

Tot de toeristische kuriositeiten te Gent behoorden de stenen broden van de Sint-Niklaaskerk te Gent. Hierover verscheen van de hand van Prof. P. de Keyser een belangrijke studie, waaraan we de volgende gegevens ontleenen⁽⁵⁰⁾.

In verband met de verering van Sint-Pharaïldis te Gent werden er twee stenen broden bewaard. Op haar patroondag, 4 januari, werden vroeger die stenen broden op haar altaar geplaatst, dat zich bevond in de Sint-Niklaaskerk. De gelovigen gingen «ter zegening» door het kussen der broden en het schenken van een offer. Dit gebruik is sinds een twintigtal jaren te loor gegaan.

(50) Prof. Dr. P. DE KEYSER, De Steenen Brooden in de St.-Niklaaskerk te Gnt, Oostvlaamsche Zanten, XIV, 1939, blz. 85-110.

De gekende geschiedschrijver Sanderus vermeldt in 1627, dat men de gewoonte had op de feestdag van Sint-Pharaïldis, twee stenen te tonen, welke de gedaante van brood hadden en die volgens de verhalen waarachtige broden geweest zijn die in steen veranderd werden. Bij het afschaffen van het kapittel van Sint-Veerle zijn de broden naar de Sint-Niklaaskerk overgebracht.

De geschiedenis van deze stenen broden houdt nauw verband met de sagen waarin het motief voorkomt, hoe het brood van een gierige vrouw in steen veranderde nadat ze weigerde een hongerlijdende vrouw en haar kinderen te helpen. Met het heiligenleven van de heilige Pharaïldis zouden deze broden niets gemeens hebben. Blijkbaar werden ze achteraf in haar levensbeschrijving ingelast als ontleend motief aan andere volkssagen.

Thans ontdekt men nauwelijks nog een spoor van de voormalige kapel van Sint-Pharaïldis in de Sint-Niklaaskerk waar de broodverering plaats had. Haar heiligenbeeldje prijkt in een fronton van het architecturaal altaar, waar thans de heilige Theresia van Lisieux vereerd wordt.

De taal van de bakker

Spreekwoorden in de volkstaal, ontleend aan het bakkersberoep zijn algemeen in gebruik. Begrijpelijkerwijze wordt het brood als onmisbare term gebruikt in de betekenis van de manier waarop men door het leven gaat.

Is iets onontbeerlijk dan wordt dit « broodnodig ».

Gaan de zaken goed mee : « goed zijn brood verdienen », « verkopen gelijk brood », « wiens brood men eet, wiens woord men spreekt ».

Gaat het slechter : « 't is ne droge boterham », « een misbaksel », « hij heeft zijn wittebrood eerst gegeten ». Onze Vlaamse schilder Pieter Brueghel, scheen ook iets van die taal te kennen, wanneer hij in het schilderij der spreekwoorden (Kaiser Friedrichmuseum, Berlin) « tegen den oven gapen » op het doek bracht in de betekenis van vergeefse moeite doen. Typische bakkerstaal is de uitdrukking : « Hij heeft zijn pale door den oven gestoken » om te zeggen dat de bakker slechte zaken gedaan heeft. Brengt iemand uw levensbestaan in gevaar dan raakt hij aan uw « broodwinning » en wordt hij misprijzend een « broodrover » genoemd.

Is men pas in het huwelijk getreden dan volgen « de wittebroodsweken ».

« Platte broodjes bakken » is de handelwijze van een persoon

die altijd zoetjes meepraat en telkens gelijk geeft om niet in het gedrang te komen. Praat men misprijzend over meer personen die het steeds roerend eens zijn. dan is die kliek « koeke enen deeg ».

Moest ge iets doen dat door anderen is edaan en het wordt U bijna afgewerkt voorgeschoteld, dan krijgt ge dit opgediend « als gesneden brood ».

We ontleneu aan het werk van Lievevrouw-Coopman uit het Gents Woordenboek nog enkele uitdrukkingen. Zijn werk wordt aldus « gesneden brood » voor wie zich met verdere opzoekingen bezighoudt. Wij citeren :

« Zijn brood niet droog eten », ferm bekeven worden;

« man en vrouw moeten te gare gaan gelijk brood en boter », in het huwelijk moet men goed overeenkomen;

« zuur brood eten », honger lijden;

« 't laatste brood gaat aan 't mes », we zijn aan het einde van ons werk;

« 't is sop en geweekt brood », 't is zo lang als 't breed is;

« ze heeft brood in de oven », ze gaat zwanger;

« ons Here wil geen gejongd brood », men mag iemands dood niet wenscn;

« waar dat ons Here zijn schoon brood in steekt », hij is niet waard dat hij leeft.

Het volk typeert de man met een goed karakter als « de man zo goed als koekebrood ». Zijt ge ooit met een Gentenaar in korrespondentie schrijf dan heel beschaafd : « ik was verheugd, ..., maar komt ge ooit in Gent terecht, dan spreekt ge dit uit in d'oude spelling : « ik had een herte gelijk een koekebrood ».

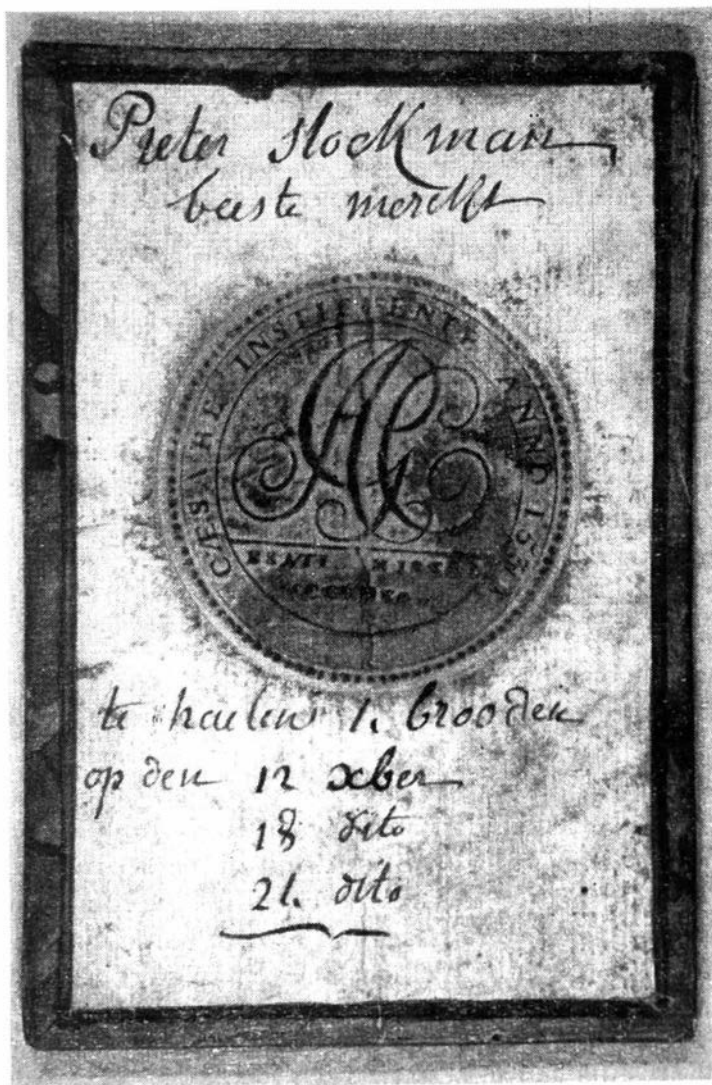
Hiermede hebben we dan een overzicht gegeven van het leven en werk der Gentse bakkers in verband met de folklore. Onze onderzinding leerde ons, dat de oudere en jongere generatie weinig bewust is van de rijkdom aan tradities die voor het volksleven zo kleurrijk zijn. Naarmate de jaren toenemen vermindert het folkloristisch erfgoed van vader tot zoon. Aan de beroepsvereniging der bakkers kan de heerlijke taak toevertrouwd worden om te vrijwaren wat reddeloos schijnt verloren te zijn, namelijk het vroegere gereedschap der bakkers. Wellicht beleven én bakkers én folkloristen nog een heerlijke dag waarop de oude bakkerij en bakkerswinkel feestvierend ingehuldigd worden. Mocht deze wens in vervulling gaan, dan zal een komend geslacht kunnen getuigen : « Onze bakkers hebben hun brood niet in ledigheid gegeten ».

Marcel DAEM

ADDENDUM

BROODKAARTJE. XVIIIe eeuw.

Kartonnen bewijskaartje, door de armen voor te leggen bij de toegewezen ondersteuning, hier onder vorm van brood. Droogstempel met de beginletters G(ent) A(rmen) C(amer) en met het opschrift: « Caesare Instituenta Anno 1531 Beati Misericordes ». Gent. Archief C.O.O.

M. D.

DE HOND ALS MASKOTTE IN HET LEGER.

De naam Maskotte stamt uit een opera van Chivot en Duru; de opera kende de eerste opvoering te Parijs in 1880 en de naam « Mascotte » betrof een boerin die overal geluk zaaide ! De namen Amulet (Arabisch woord) en Talisman komen dikwijls voor hetzelfde begrip in aanmerking en beduiden een gelukaanbrengend dier of voorwerp.

In het Britse leger heeft elk onderdeel een maskotte, vaak een hond. De auteur Anthony Richardson verhaalt in zijn werk *Antis. Avonturen van een hond in de oorlog*, hoe een Tsjechische vlieger die in het Franse leger dient, boven Duitsland wordt neergeschoten en op een boerderij een jonge hond vindt dewelke hij meeneemt op zijn terugtocht naar de Franse linies. Een ruim deel van het boek handelt over de hond, de eerste niet-Engelse hond die het Victoria Cross voor dieren kreeg, om zijn moed en schranderheid.

Wie bezorgt me gegevens over « De Hond als Maskotte in het Leger » ?

Geertrui van der Linden, Godveerdegemstr., 15, Zottegem.

RICHARDSON, Anthony : *Antis. Avonturen van een hond in de oorlog*. Uitg. De Branding. N.V., Antwerpen.

Nieuwe Reuzen « Canteclaer » en « Kobbe » te Deinze.

De Leiestad viert in de aprilmaand haar winterfoor. In dit kader krijgen de Deinzenaren en de bewoners van de omgeving op acht april grootscheepse feestelijkheden, in het teken van de dierenwereld en vooral in verband met kleinvee en met het marktlevens in de stad. De avond vóór het feest kiezen ze hun prins « Canteclaer ». Op acht april trekt de stoet, ook « Canteclaer » gedoopt, door de stad. Hij biedt historische taferelen, o.m. de Witte Kaproenen; dansende, akterende, zingende groepen stellen marktfiguren, spreuken en bepaalde inwonersgroepen (Brusselse kickenfretters) voor; vanzelfsprekend treedt de historie van Reinaert de Vos en Canteclaer op het voorplan; bij deze gelegenheid vieren twee reuzen hun intrede in ons land.

R.L.

Biblioteek

Aanwinsten.

Doodssantjes.

Ingenieur en Mevrouw Val. de Wolf-van Audenhaege uit Zottegem schonken talrijke en uiterst zeldzame doodssantjes, hetgeen een ware aanwinst betekent voor onze verzameling.

* * *

Oude uitgaven « Ons Volksleven ».

De erevoorzitter F. van Es schonk acht jaargangen van « Ons Volksleven », Tijdschrift voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde, onder leiding van Joz. Cornelissen en J.B. Vervliet, nl. 5de tot XIIde jg., 1893-1900, en ook andere waardevolle boeken.

Wij bieden hun onze diepe dank.

Wie volgt dit prachtige voorbeeld na ?

R.L.

Dr. JOZEF WEYNS. — Bokrijk, 'Tuin van de Vlaamse Volkskultuur. — Uitgave
Heideland, Hasselt. Reeks Vlaamse Pockets, nr. 44.

Dr. Weyns heeft de faam en de volkskunde van onze gewesten ver over de grenzen doen doordringen, langs het overheerlijk openluchtmuseum Bokrijk om.

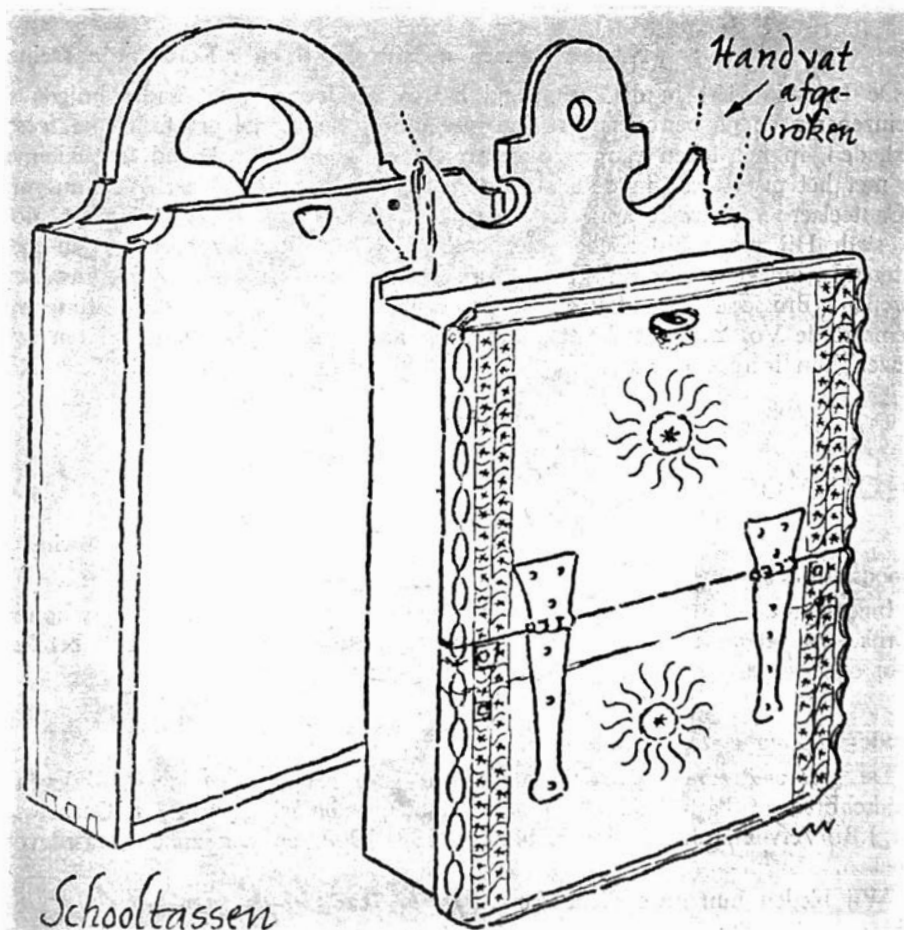
Degenen die Dr. Weyns kennen langs zijn talrijke artikels om, of langs zijn herhaaldelijk optreden voor de TV., weten dat deze konservator tegelijk gemoedelijk en wetenschappelijk is. Ook in deze uitgave.

Dit boek met zevenenzestig tekeningen en negenentwintig kunstfoto's van de auteur zelf is wezenlijk en werkelijk een vlot lees- en een hoogstaand en degelijk leerboek.

In eenenveertig hoofdstukken trekt

Bokrijk voor onze ogen voorbij. Hoelevormen, schuurtypes, timmerwerk en strooien daken, vloeren en vensters, vuur maken en koken, slapen en spinnen en bakken, elke bedrijvigheid te lande, van de wieg tot het graf, krijgt in dit boek zijn plaats.

We zouden nochtans de bal mis slaan, indien we meenden, dat alleen een geschiedenis en een beschrijving van Bokrijk hier tot haar recht komt. Elk hoofdstuk brengt een onvermoede reeks gegevens. B.v. hoofdstuk 29. Verlichting. We vernemen het gebruik van vet, smout en roet, krijgen de vele variëteiten van kaars en lamp, o.a. langs Pieter Breugel om, maar

tegelijk verhaalt de auteur, dat op 29 oogst 1859 in het Amerikaanse stadje Titusville de eerste petroleum borrelde uit de door kolonel Drake geboorde put; de gevolgen van de nieuwe brandstof verbeteren de huisverlichting, maar tevens krijgt de lezer de verklaring van de uitdrukking «katoen geven»!

De schrijver trekt in het begin van zijn werk een scherpe lijn tussen twee soorten geschiedenis: de eerste, die van de schoolbanken, vroeger een verhaal van vorsten en veldslagen en verdragen en in de jongste periode een beschouwen van sociale, nationale, economische en kulturele factoren, in hun verband van oorzaak en gevolg, maar daarnaast op het tweede vlak, de geschiedenis die even belangrijk en belangwekkend is: het bescheidene, rustige, zorgzame, vlijtige en dikwijls angstige leven van onze voorvaders.

Hoe en wat aten onze mensen ten tijde van Keizer Karel? Wanneer is de open haard in zwang gekomen? Wanneer zijn onze boeren gaan klompen dragen? Waarom groeit er vlier aan oude boerderijen? Hoe werd er in brandstof voorzien? Wanneer kwamen er schuiven in onze meubelen?

De drukplaat Schooltassen besluit het hoofdstuk Voor de Kinderen. Deze tekening toont ons met welke tassen de leerlingen weleer naar de school trokken en de tekst beschrijft, hoe zulk tasje op de knieën gelegd, een lees- en schrijftafeltje werd.

Bokrijk is geen sprookjestuin.

Bokrijk is een gaaf geheel van ongeschonden schatten.

De Bestendige Deputatie van Limburg heeft Vlaanderen een reuzediens bewezen door het openluchtmuseum mogelijk te maken, maar dezelfde Deputatie heeft een reuzekans beleefd door Dr. Weyns aan het hoofd van

deze grootscheepse onderneming te stellen.

Prof. Dr. R. Foncke, voorzitter van de Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde, nam van 19 tot 23 april 1960 deel aan het Volkskunde-Kongres (12. Deutscher Volkskundetag) te Cloppenburg, hetwelk de **Verband der Vereine für Volkskunde** inrichtte. De genodigden hielden zitting in de dorpskerk van Cloppenburg, het grootste openluchtmuseum in Duitsland! (1)

Ook Bokrijk trekt de volkskundigen aan, met en zonder internationale uitnodigingen. Dit Vlaamse museum trekt groot en klein, van heinde en ver. Regelmatig staat het in het brandpunt van de belangstelling, o.a. op 31 januari jl., toen de Vlaamse T.V. een uitzending verzorgde over «Molens en Molenaars». Bij die gelegenheid brak de letterkundige Herman Teirlinck een lans, opdat Bokrijk onze waardevolle molens vaardig zou bewaren.

Degenen die nog niet naar Bokrijk zijn geweest, moeten dit boek lezen om bij hun bezoek meer te kunnen genieten; en degenen die er een bezoek hebben gebracht, moeten eveneens het boek in de hand nemen, om meer genot aan hun herinneringen te beleven, en om nog beter te beseffen, welk een rijkdom en schoonheid in Bokrijk en in het verleden van onze ouders en voorouders schuilt.

R. v. d. L.

(1) Foncke, Robert. Volkskunde-Kongres. Cloppenburg 19-23 april 1960. Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde (Nieuwe Reeks), Gent, 1960, aflevering 3-4-5-6, blz. 300-306.

ALFONS DE COCKFONDS — PRIJSVRAAG 1963.

De Bond der Oostvlaamse Folkloristen schrijft in 1963, ten laste van zijn Alfons de Cockfonds, volgende prijsvragen uit :

Hij vraagt :

Een in het Nederlands geschreven studie, van ten minste 64 blz. van 42 regels met 62 lettertekens over :

1) **Nieuwjaars- en Driekoningenliederen**, van een bepaald dorp, stad of streek uit de provincie Oost-Vlaanderen.

De auteur zal in zijn studie bijzondere aandacht wijden aan het eigenlijke sterrelied en aan de ster die de zangers meedragen : bespreking, herkomst, vorm, eigenaardige gebruiken, terminologie, enz.

Verder beschrijft hij het aantal personen, de verkleiding, het zwart maken van het gelaat, de muziekinstrumenten, de roepen en giften, de dagen van het sterrezingen, enz.

Hij zal zoveel mogelijk de juiste zangwijze optekenen en gebruik maken van foto's en tekeningen om de tekst te illustreren.

De Bond geeft gebeurlijk een bandopnemer in leen om de zangwijze vast te leggen.

2) **Het huidig Buurtleven**, (1900-1960 of 1920-1960) in een dorp, stad of streek uit de provincie Oost-Vlaanderen.

Een of meer van volgende punten die met elkaar verwant zijn, komen in aanmerking :

Buurtgenootschappen, dekenijen, volkse toneel, volksgericht (vooral in verband met oorlog of bezetting), hulpverlening (armenzorg), verzoeningsprocedures, feesten, volkskunst (praalbogen), vieringen (primussen), inhalingen (gelegenheidsgedichten), stoeten (koddige fiertels), tentoonstellingen (uitstallingen), paarden- of velokoersen, volksspelen, kermissen (leutige programma's), braderijen, welsprekendheidstornooien, bedevaarten, reizigers, enz.

De auteur zal zoveel mogelijk gebruik maken van foto's om de tekst te illustreren.

* * *

Enkel handschriften, leesbaar geschreven of getypt, van nog niet uitgegeven studiën komen in aanmerking.

De auteur zet zijn naam niet op zijn werk; hij voorziet het echter van een kenspreuk die hij, met opgave van naam en adres, gesloten in een omslag met dezelfde spreuk als opschrift herhaalt.

De manuscripten moeten vóór 31 december 1963 gestuurd worden naar de heer M. BROECKHOVE, sekretaris van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen, Oscar de Gruyterstraat, 36, Gent, onder vermelding :

Nieuwjaars- en Driekoningenliederen
en/of Het huidig Buurtleven.

De uitgelooftde prijs bedraagt 1.500 F per prijsvraag.

In geval geen enkel werk aan de vereisten voldoet, kan de keurraad aanmoedigingspremiën toekennen. De beslissingen van de jury zijn zonder beroep en het bekroonde werk wordt eigendom van de Bond der Oostvlaamse Folkloristen.

De Sekretaris,
M. BROECKHOVE

De Voorzitter,
R. van der LINDEN.